

Tyutyunnyk Y.M., Dorohan-Pysarenko L.O., Tyutyunnyk S.V.

Ph.D., Associate Professor, Ph.D., Associate Professor, Ph.D., Associate Professor,
Poltava State Agrarian Academy, Poltava, Ukraine

GENERALIZATION OF METHODOLOGICAL DIRECTIONS OF EVALUATION OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES

Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В.

к.е.н., доцент, к.е.н., доцент, к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

УЗАГАЛЬНЕННЯ МЕТОДИЧНИХ НАПРЯМІВ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто зміст методичних напрямів аналізу фінансової стійкості підприємств, узагальнено систему відносних та абсолютних показників оцінювання фінансової стійкості з метою забезпечення вимог комплексності досліджень та обґрунтованості висновків.

Ключові слова: *фінансово-економічні коефіцієнти, тип фінансової стійкості, поріг рентабельності, запас фінансової стійкості.*

The article deals with the content of methodical directions of analysis of financial stability of enterprises, it summarizes the system of relative and absolute indexes of evaluation of financial stability to ensure the demands of complete set of researches and argumentation conclusions.

Key words: *financial and economic ratios, type of financial stability, limit of profitability, stock of financial stability.*

Фінансова стійкість – це комплексне поняття, що включає оцінювання різних аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства. Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів. Аналіз фінансової стійкості дає можливість зовнішнім суб'єктам аналізу визначати фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу. Фінансова стійкість характеризує результати операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, містить необхідну інформацію для інвесторів, відображає здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями та нарощувати економічний потенціал.

Отже, фінансова стійкість – це здатність підприємства ефективно функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у динамічному економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [3, с. 572]. Фінансова стійкість підприємства відображає збалансованість майна і джерел формування капіталу, доходів і витрат, грошових і товарних потоків, оцінюється на підставі насамперед співвідношення власного і позикового капіталів. Чим більшу частку в структурі пасивів має позиковий капітал, тим вищим є ризик кредиторів і нижчою ймовірність повернення боргів у випадку банкрутства підприємства-боржника. З іншого боку, чим активніше підприємство використовує позиковий капітал, тим більшими є потенційні можливості одержання прибутку.

Основна мета аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на його фінансовий стан.

Існуючі методики оцінювання фінансової стійкості підприємств передбачають проведення досліджень у декілька етапів, кількість і зміст яких, а також порядок розрахунку показників відрізняються залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» [1, с. 268].

Аналіз фінансової стійкості ґрунтується головним чином на відносних показниках – фінансово-економічних коефіцієнтах, які розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу (звіту про фінансовий стан). Буручи до уваги методичні рекомендації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [2], пропонуємо відносні показники оцінювання фінансової стійкості підприємств об'єднати у три групи з урахуванням їх змісту та інформаційного забезпечення розрахунку (табл. 1).

Відносні показники оцінювання фінансової стійкості підприємства, що досліджується, порівнюються:

- із загальноприйнятими нормативними значеннями для оцінювання рівня фінансової стійкості;

Таблиця 1

Відносні показники оцінювання фінансової стійкості підприємств

Показник	Економічний зміст	Нормативне значення (оптимальна динаміка)
1. Показники структури джерел формування капіталу – характеризують співвідношення між розділами і статтями пасиву балансу		
Коефіцієнт фінансової автономії	Власний капітал / Валюта балансу	$\geq 0,5$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Позиковий капітал / Валюта балансу	$< 0,5$
Коефіцієнт фінансового ризику	Позиковий капітал / Власний капітал	< 1
Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал / Позиковий капітал	≥ 1
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Довгострокові зобов'язання і забезпечення / Власний капітал та довгострокові зобов'язання і забезпечення	Зниження
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	Довгострокові зобов'язання і забезпечення / Позиковий капітал	Зниження
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	Поточні зобов'язання і забезпечення / Позиковий капітал	Підвищення
Коефіцієнт страхування бізнесу	Резервний капітал / Валюта балансу	Підвищення
Коефіцієнт страхування власного капіталу	Резервний капітал / Власний капітал	Підвищення
Коефіцієнт страхування зареєстрованого (пайового) капіталу	Резервний капітал / Зареєстрований (пайовий) капітал	Підвищення
2. Показники стану оборотних активів – характеризують співвідношення між розділами і статтями активу і пасиву балансу		
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні оборотні кошти / Власний капітал	$> 0,1$
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	Власні оборотні кошти / Оборотні активи	$\geq 0,1$
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	Власні оборотні кошти / Запаси і поточні біологічні активи	$\geq 0,5$
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Гроші та їх еквіваленти / Власні оборотні кошти	Підвищення
3. Показники стану основного капіталу – характеризують співвідношення між розділами і статтями активу балансу		
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Основні засоби, інвестиційна нерухомість, запаси, біологічні активи / Валюта балансу	Підвищення
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	Основні засоби / Валюта балансу	Підвищення
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Знос основних засобів і нематеріальних активів / Первісна вартість основних засобів і нематеріальних активів	Зниження
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Оборотні активи / Необоротні активи	Підвищення

- показниками попередніх періодів для визначення тенденцій у фінансовому стані підприємства;

- показниками інших суб'єктів господарювання, що дає змогу виявити сильні та слабкі сторони підприємства і його фінансові можливості.

Аналіз відносних показників оцінювання фінансової стійкості проводиться за двома напрямками:

- по-перше, порівняння фактичних значень коефіцієнтів, розрахованих на дату складання балансу, з нормативними значеннями, що дасть змогу сформулювати висновок про фінансову стійкість, недостатню фінансову стійкість або фінансову нестійкість підприємства за відповідним показником (для показників, які мають числовий норматив);

- по-друге, порівняння фактичних значень коефіцієнтів у динаміці з метою визначення тенденцій у зміні фінансової стійкості підприємства. При цьому формулюється висновок про поліпшення (погіршення) фінансового стану з погляду оцінювання фінансової стійкості підприємства за відповідним відносним показником.

Абсолютні значення і тенденції зміни відносних показників оцінювання фінансової стійкості мають, як правило, різнопланове тлумачення. Якщо за одними коефіцієнтами підприємство вважатиметься фінансово стійким, то за іншими – може бути протилежний висновок. Із метою визначення типу фінансової стійкості підприємства використовується методика, що базується на розрахунку системи абсолютних показників забезпеченості запасів джерелами їх формування (табл. 2).

Таблиця 2

Типи фінансової стійкості підприємств

Назва типу	Характеристика
Абсолютна фінансова стійкість	Власні оборотні кошти повністю покривають запаси
Нормально стійкий фінансовий стан	Запаси покриваються власними оборотними коштами і довгостроковими кредитами банків
Нестійкий фінансовий стан	Запаси покриваються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових і короткострокових кредитів банків, тобто за рахунок усіх джерел формування запасів
Кризовий фінансовий стан	Запаси не покриваються джерелами їх формування

Абсолютна і нормальна стійкість фінансового стану характеризуються, як правило, високим рівнем рентабельності господарської діяльності та відсутністю порушень фінансової дисципліни.

Нестійкий фінансовий стан може супроводжуватися порушеннями платіжної дисципліни, неритмічністю надходження грошових коштів, зниженням прибутковості діяльності підприємства. За нестійкого фінансового стану зберігається можливість відновлення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок збільшення власних оборотних коштів, а також додаткового залучення банківських кредитів.

Кризовий фінансовий стан характеризується наявністю простроченої кредиторської та дебіторської заборгованості, нездатністю погасити їх у встановлені строки. За такої ситуації рівновага платіжного балансу забезпечується за рахунок затримки платежів з оплати праці, постачальникам, бюджету тощо. У ринковій економіці за систематичного повторення кризового типу фінансової стійкості суб'єктам господарювання загрожує банкрутство.

Під час формулювання висновків за результатами визначення типу фінансової стійкості слід урахувати, що вони стосуються лише проблеми забезпеченості запасів відповідними джерелами їх формування і не можуть розповсюджуватися на комплексну характеристику фінансового стану підприємства.

Фінансово-економічні коефіцієнти та абсолютні показники типу фінансової стійкості визначаються за інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та характеризують фінансову стабільність підприємств з погляду насамперед співвідношення між власними і позиковими фінансовими ресурсами. Водночас оцінювання фінансової стійкості повинно передбачати аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування суб'єктів господарювання з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Серед цих показників чільне місце належить порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості (табл. 3), які розраховуються за інформацією форми № 2 «Звіт про фінансові результати

(Звіт про сукупний дохід)».

Таблиця 3

**Порядок розрахунку та економічний зміст показників порогу
рентабельності та запасу фінансової стійкості**

Показник	Порядок розрахунку	Економічний зміст
Поріг рентабельності, тис. грн	Постійні витрати / Коефіцієнт маржинального доходу в операційному доході (Маржинальний дохід – різниця між операційним доходом і змінними витратами)	Вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат, тобто беззбитковість операційної діяльності підприємства.
Запас фінансової стійкості, %	(Операційний дохід – Поріг рентабельності) / Операційний дохід $\times 100$	Відносний показник, який характеризує максимально допустимий відсоток зменшення фактичного операційного доходу доти, доки операційна діяльність залишатиметься беззбитковою.

Чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство. Проте в умовах суттєвого зростання операційного доходу в більшості випадків одночасно зростають операційні витрати, а отже, і поріг рентабельності. Тому важливо забезпечити перевищення темпу приросту операційного доходу над темпом приросту порогу рентабельності, у результаті чого відбуватиметься зниження частки порогу рентабельності в операційному доході. Це означатиме, що більша частка операційного доходу забезпечуватиме не покриття операційних витрат, а одержання прибутку від операційної діяльності.

Чим вище значення запасу фінансової стійкості, тим більш фінансово стійким є підприємство з погляду забезпечення прибутковості операційної діяльності, тим менший ризик настання збитковості. Запас фінансової стійкості характеризує той рівень захищеності операційної діяльності, який є у підприємства на момент розрахунку та яким можна скористатися на випадок несприятливих обставин, наприклад, у разі зменшення обсягів виробництва (реалізації) продукції. Водночас рівень запасу фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів і постачальників від можливої несплати підприємством

коштів за рахунками.

Отже, оцінювання фінансової стійкості підприємств пропонується проводити у такій послідовності (напрями аналізу):

1. Розрахунок за даними балансу (звіту про фінансовий стан) системи відносних показників (фінансово-економічних коефіцієнтів), які характеризують фінансову стійкість підприємства з погляду структури та стану майна і джерел формування капіталу.

2. Розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства.

3. Розрахунок за даними звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) і факторний аналіз показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості.

Результати розрахунку показників оцінювання фінансової стійкості використовуються під час обґрунтування шляхів забезпечення стабільності функціонування суб'єктів господарювання у ринковому економічному середовищі.

Література:

1. Економічний аналіз : [навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»] / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.

2. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства / Затверджено наказом Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. (у редакції наказу Міністерства економіки України № 1361 від 26.10.2010 р.), [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г. В. Савицька ; 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с.